

מעדני שבת

פרשת שמיני תשפ"ד

גליון שצ"ד

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

סחורה במאכלים אסורים

השו"ע ממשיך אם נזדמנו לצייד חיה ועוף ודגים טמאים או שנזדמנה לו נבלה וטריפה בביתו מותר למכרם ובלבד שלא יתכוין לכך. וצריך למכרה מיד ולא ימתין. וכן מותר לגבות דברים טמאים בחובו מגוי דהוי כמציל מידם.

כמה נ"מ אם הוא מן התורה או גזירה דרבנן

הדרכי תשובה דן אם מותר למכור פירות מתולעים, הפרמ"ג (פ"ד ס"ק י"ח) כתב בשם הפרי חדש דאותן הקונים דבר מאכל שהוא מתולע אין עושין איסור דלא כהבית יוסף שאוסר, כי אין נותנין יותר דמים בשביל התולעים, והפמ"ג תמה דלמה דחאו לדברי הב"י דהא הטעם דאין עושין סחורה בדברים האסורים הוא שמא יבא לאכול ממנו וזה הטעם שייך ג"כ כאן, ומסיים בצ"ע על מה שמקילין העולם להסתחר בדברים מתולעים. ויש שהסכימו להפרי"ח להקל כיון דאין כוונתו לישא וליתן עם התולעים רק עם הפירות. ולכאור' הוא תלוי בנ"ל שאם הוא איסור תורה א"כ האיסור הוא רק על הדבר שכוונתו לעשות בו סחורה אבל אם הוא איסור דרבנן מחשש שמא יאכל ממנו א"כ זה שייך גם בתולעים.

עוד דן הדרכי תשובה אם מותר לישראל לעשות סחורה בדגים טמאים באופן שאין הדגים באים לרשות הישראל כלל ואין הישראל מתעסק בגוף הדגים טמאים רק כותב להסוחר הגדול במרחקים שישלח לגוי פלוני כך וכך חביות דגים טמאים סגורים וחתומים והם באים מיד הסוחר הגדול ליד הקונה, וכתב דלכאורה נראה דזה מותר דלא שייך דלמא אתי למיכל מיניה כיון שמעולם לא באו לרשות הישראל אבל לדינא יש לאסור. ולכאור' הוא ג"כ תלוי בנ"ל שאם הוא איסור תורה הרי הוא אסור בכל אופן גם כשאין חשש שמא יאכל.

עוד דן הדרכי תשובה אם מותר לישראל לסחור בדברים אסורים במעותיו של נכרי בתורת שליחות מן הנכרי שהנכרי נותן המעות לישראל להתעסק ולקנות ולמכור דברים האסורים אם יש לסמוך להתיר כיון דעיקר הבעלים של הסחורה הוא הגוי כי המו"מ נעשה במעותיו וישראל הקונה והמוכר הוא רק שלוחו של הנכרי, ומצדד דגם אין חשש דלמא אתי למיכל מיניה כיון שהוא שייך לגוי.

האגרות משה (י"ד ב' ל"ז) כתב קופסאות שבתוכם מאכלי כלבים הנעשה מנבלות וטריפות ובהמות טמאות וכתוב על הקופסאות שהוא מאכל כלבים אף בראוי האוכל גם למאכל אדם מותר לסחור בהם, כי קופסאות אלו שנכתב עליהן שהוא לכלבים לא יקחם שום אדם למאכל אדם, ודוקא למכור אוכלי אדם ממש שהן נבילות וטריפות ושאר איסורים על מנת ליתנם לכלבים כמו שהם בלא שינוי אסור, אבל אותן הקופסאות שנעשו ביחוד לכלבים ואף הגוים מחזיקין אותן רק לכלבים הרי ודאי יש בהם איזה שינוי קל שלכן אין אוכלים אותן בני אדם אע"פ שראויים גם לאדם משום שלאדם יש מאכלים יותר טובים ולכן אין בהם איסור סחורה.

המשנה הלכות (ד' ק"ד) מאריך אי מותר לאדם לקנות נבילות וטריפות להאכילם לכלבו ונוטה להתיר כשהם מאוסים לאדם לאכלן, אבל קונה נבלה סתם לכלבו לכאור' תלוי במחל' רמ"א וש"ך הנ"ל אי מותר לקנות נבילה וטריפות כדי להאכילם לפועלים.

שינוי במסכת שביעית (ז' ג') אין עושים סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים. צדי חיה עופות ודגים שנזדמנו להם מיני טמאין מותרים למכרן.

והמקור לזה מבואר בגמ' (פסחים כ"ג.) א"ר אבהו כל מקום שנאמר לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, והרי שרצים דרחמנא אמר (יא, מא) 'שקץ הוא לא יאכל' ותנן צידי חיה ועופות ודגים שנזדמנו להם מינים טמאים מותרין למוכרן לנכרים, שאני התם דאמר קרא (פסוק יא) 'ושקץ יהיו לכם' שלכם יהא, אי הכי אפילו לכתחלה נמי, אמר קרא 'היו' בהווייתן יהיו.

וכן נפסק בשו"ע (יו"ד קי"ז) כל דבר שאסור מן התורה אף על פי שמותר בהנאה אם הוא דבר המיוחד למאכל אסור לעשות בו סחורה. לאפוקי סוסים וחמורים וגמלים שאינן מיוחדים לאכילה אלא למלאכה. הדרכי תשובה כתב דדבר שעומד לתרתי לאכילה ולמלאכה אזלינן בתר רובא, דאם הרוב הוא לאכילה הגם דהוא אינו מוכרה לאכילה אסור. הרמ"א מוסיף שאפי' לקנותו להאכילו לפועליו גוים אסור. הש"ך מפקפק בזה כי דוקא לקנות כדי לתנו במתנה לגוי אסור כי מתנה הוי כמו מכר דאי לאו דקביל הנאה מיניה לא הוי יהיב ליה מידי וא"כ כשקונה כדי ליתנו לגוי הוי כקונה למכרו לגוי דהוי כסחורה אבל בקונה כדי להאכילו לפועליו שיש לו בביתו אין זה כעין סחורה.

האיסור סחורה אינו בחלב שהרי נאמר בו 'עשה לכל מלאכה' (ויקרא ז, כד). הש"ך כתב דוקא חלב בהמה טהורה אבל בחלב בהמה טמאה אסור לעשות סחורה. השו"ע מסיים כל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה.

בפשטות משמע בגמ' שהאיסור סחורה הוא איסור תורה, והט"ז שם תמה על הרשב"א שכתב שהיא גזירה שמא יבא לאכול מהם, ומיישב שכוונת הרשב"א דמדחזינן היתרא משום לכם ואיסורא משום יהיו הרי הדבר מסור לחכמים שהם יבחרו מה יהיה אסור ומה יהיה מותר כעין שמצינו באיסור מלאכה דחול המועד, ודנו חכמים שבכל מידי דהוא מאכל יש לאסרו שמא יבוא לאוכלו אבל דבר המיוחד למלאכה מותר. וכתב ששוב מצא בתורת הבית שכתב הרשב"א דהך דרשא הוה אסמכתא.

הש"ך מסתפק האם הטעם שמא יבוא לאכול מהן, וכשאינו מוכר לצורך אכילה ליכא למיגזר דדוקא כשמוכר לצורך אכילה איכא למיגזר שמא יבא לאכול מהן כיון שהוא מוכר לאכילה או שמא יבא לטעום כדרך המוכרים לאכילה, או הטעם כי ודאי לא חיישינן שמא יבא לאכול דאטו ברשיעי עסקינן דלא מזדהרי למיכל איסורא אלא הטעם הוא משום דהרואה שסוחר בדבר האסור לצורך אכילה יחשוב שכשם שסוחרן לצורך אכילה כך הוא אוכל מהן ולכן מותר היכא דאינו מוכר לאכילה אף על פי שהוא דבר שדרך בני אדם לגדלן לאכלן.

הדרכי תשובה נסתפק אם מותר לעשות סחורה באיסור נדר ושבועה, כגון אם אסר עצמו בנדר או שבועה מין פירות באכילה אם מותר לו לעשות סחורה בפירות אלו, ומסיק שבאיסורי נדר ושבועה מותר לסחור בהם.

כתיב (ט, ב) 'קח לך עגל', פירש"י להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה. והמפרשים תמהים הא אין קטיגור נעשה סניגור. האפריון מיישב דזה לא שייך אלא אם הדבר בא לענין אחר, אז יש לחוש שלא יתעורר עליו הדין ממקום אחר, אבל אם הדבר בא לכפרה על החטא הזה בעצמו, אזי אדרבה במה שקלקל בזה יש לו לתקן.

השפתי כהן מפרש מה דכתיב (ט, ח) 'ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו', מאי אשר לו היה לו לומר וישחט את עגל חטאתו אלא כיוון אהרן בשחיטת חטאתו לשחוט גם כן הקטיגור שלו, כאומרם חז"ל (אבות ד' י"א) כל העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, ובפרט שהיה רואה דמות שור על המזבח משם ידע שהקטיגור עדיין הוא עומד לשטנו, אע"פ שנתכפר לו, וכיוון אהרן עליו לשוחטו, זהו דכתיב 'את עגל' את לרבות הקטיגור, זהו אשר לו. ועוד שלא מצינו שחיטה בכהן כי אם זאת, ששחיטה כשירה בזרים, וכאן הוצרך הוא בעצמו לשחוט מפני שאי אפשר על ידי אחרים, לפי שהוא עשאו צריך שהוא ימחהו, הפה שאסר הוא הפה שהתיר, ולזה אמר ויקריבו בני אהרן את הדם, למה צריך שנים הא אחד מספיק, אלא לפי שכאן יש שני דמים דם העגל ודם הקטיגור לזה צריך שנים, ולזה אמר ויטבול אצבעו בדם, שהוא דמו של עגל, ואת הדם יצק, הוא דם הקטיגור, לזה דם דם שתי פעמים, אל יסוד המזבח בנוקבא דתהומא רבא.

כתיב (י, ג) 'הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד', המשך חכמה מפרש כי מיתתם היה הכרחי כי אמרו חז"ל (ב"ק נ'). שכל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו מחייו, והנה כלל ישראל חטאו בעגל והוסר הענן ובטלה כל מעלתם, ואחרי תפילת משה והבאתם זהב למשכן, חזרו ענני כבוד, ושכינה שורה ביניהם, והקימו כהנים ולויים, ואש יצאה מן השמים. אם כן יאמר ישראל הקב"ה נח לרצות וכרגע חיש קל יתנחם על הרעה והקב"ה ותרן הוא. לכן היה צריך להראות בענין קל מאוד אשר ביום חתונתו, והוקמו לכהנים לשרת בבית ה', עבור דבר אחד אשר לא צוה נשרפו לפני ה', ולהראות כמה גדול כחה של עבירה, והקב"ה יחשוב במאזני צדק ומשפט על עון קל. וזה שאמר "בקרובי אקדש" ואז "על פני כל העם אכבד" אראה כבודי לישראל.

כתיב (יא, ב) 'דברו אל בני ישראל', רש"י מפרש את כולם השווה להיות שלוחים בדיבור זה, לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה. יש לבאר הקשר בין פרשת מאכלות אסורות עם מה שקבלו באהבה את מיתת נדב ואביהוא.

השם משמואל מבאר דהא דקבלו עליהם גזירת המקום באהבה היינו שהיו נמשכים אחר רצון הקב"ה, אף שכמו זר נחשב הדבר בעיניהם מ"מ קבלו באהבה כאילו היה הדבר נעשה לרצונם. והוא תיקון על חטא נדב ואביהוא שהם באו לכלל טעות שלהם ע"י שעשו מה שהיה נראה להם ע"י הוראת השכל שלהם, אבל כלל ישראל הושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה ונמשכו לרצון הקב"ה אף בלעדי הוראת השכל.

ומובן מה ששכרם היה במאכלות אסורות שאף שהאוכל אינו נכנס בשכל האדם אפי' הכי נתקדשו בקדושת הגוף שיהיה נמשך לרצון הקב"ה אף מבלעדי השכל ויהיו גם הגופים קדושים.

כתיב (יא, מד) 'והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני וגו' כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו', החתם סופר מבאר דידוע שהקב"ה אמר לאברהם 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', אבל לא היו אלא רד"ו שנה, ואפשר שהטעם כי אמרו חז"ל (כתובות נ"ט): הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד, והקב"ה הקדיש את בני לעצמו, וא"כ ההקדש הוה מפקיע מידי שיעבוד מצרים. אך כל זה אם ישראל קדושים ופרושים ממאכלות אסורות המטמאים גוף ונפש אז נקראים קדושים והמה קדש לה', אבל לא אם חלילה מחללים עצמם מקדושתם.

ובזה יש לפרש והייתם לי קדושים כי קדוש אני, כי על ידי זה שאתם קדושים אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, אבל בתנאי והייתם לי קדושים, אבל כאשר נתחללו מקדושתם חזרו בגולה בשיעבוד ארבע מלכיות אשר משלים גלות מצרים.